

מראי מקומות - פסחים נט.

הכפרה על ידי שמעלה ומלינה על גבי המזבח, מדוע צריך לדחות העשה דהשלמה, הלא יכול להלינו. ותירץ, שבזה נחלקו ר"י בנו של ריב"ב ותנא קמא, שרק ר"י סובר כן אבל ת"ק חולק על זה, וסובר כמו שהקשתה הגמ' לקמן, שיכול לבוא לידי תקלה, ואף שהגמרא תירצה שכהנים זריזין הן, מ"מ ת"ק סובר שאין זה ישוב טוב. וראה עוד בטורי אבן (ר"ה ל) שגם עמד בזה.

ו. אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה

פירש רש"י, שיקריב כדי שיוכל לאכול בקדשים, שהיא מצוה בין באכילת כהנים ובין באכילת ישראלים, ומצוה זו דוחה עשה של השלמה. והרמב"ן (שכחת העשיין, מצוה א) כתב מכח סוגיא זו להשיג על הרמב"ם שכתב רק את המצוה של הכהנים לאכול קדשים והשמיט את המצוה עשה שיש לבעלים לאכול מקרבן שלהם, ואילו בסוגיינו משמע שמדברים על הבעלים, ועשה זה דוחה את העשה של השלמה.

ובליקוטי הלכות כאן (בזבח תודה) כתב ליישב הסוגיא לדעת הרמב"ם, שהמצוה של מחוסר כפורים היא המצוה של הקרבת קרבנות של מחוסר כפורים, שציותה תורה שכיון שהגיע זמן כפרתם, יש להקריב קרבנותיהם.

ז. שטובל ואוכל קדשים בערב

כתב הבעל המאור (יה: בדפיין) שיש מוחקים הגירסא 'בערב', לפי שאין טבילת מחוסר כפורים צריכה הערב שמש, ויכול לאכול קדשים מיד אחר הטבילה. והבעל המאור עצמו כתב שיתכן ש'ערב' אינו בדווקא, אלא שכיון שאוכל לאחר הקרבת התמיד הרי זה קרוי ערב. ובאו להשמיענו שדוקא בשלמים של אתמול וחטאת של היום עושים כן, אבל בשלמים של היום, שיכול לאכול למחר, אין דוחה עשה של השלמה.

אבל הראב"ד כתב להיפך, ש'בערב' בא להשמיענו שאף שלמים של היום, שיכול לאוכלם למחר, מ"מ יכול לדחות העשה של השלמה כדי לאכול ממנו היום.

ח. בשלמא לתנא קמא יבא עשה דפסח שיש

בו כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בה כרת

יש להקשות, וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, וכמו שהקשתה הגמרא בשבת (ד), ואף כאן הרי הכהנים עוברים על עשה של השלמה, כדי שהמחוסר כפורים יוכל לאכול הפסח. והתוס' (שם, ציינו הגלה"ש כאן) הוכיחו מזה, שאין אומרים לאדם שלא לחטוא כדי שיזכה חברו אלא אם כן פשע החוטא, אבל כאן שהמחוסר כפורים לא פשע, אומרים שעדיף לחטוא בחטא קל כדי להציל האחר מחטא חמור. והרמב"ן שם תירץ, שלכהנים יש דין אחר, כיון שהתורה עשאתם שלוחי ישראל, והוא אינו יכול לזכות מעצמו.

ט. מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה

הקשה המנחת חינוך (מצוה צ אות א ד"ה ובוה) לשיטת הרשב"א שלענין עשה דוחה לא תעשה יש ללאו הבא מכלל עשה דין של לאו, אם כן נאמר שעשה גמור עדיף מהעשה של השלמה כיון שהוא לאו הבא מכלל עשה ויש לו דין לאו, והרי זה כעשה שדוחה לא תעשה, ע"ש שהאריך בזה.

א. יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו בערב אלא בין הערבים

הקשה השפת אמת, מדוע הוצרכה הגמרא לומר שנאמר בו בערב ובין הערבים, הלא סיבת האיחור היא מפני שנאמר 'בערב' ומדוע הזכירו גם את 'בין הערבים'. ואין לומר שראיית הגמרא היא מכפילות הלשון, שהרי גם בתמיד כתוב ב' פעמים 'בין הערבים', ועל כרחק שהראיה היא מהלשון 'בערב', שמשמע יותר איחור.

והביא את דברי הרמב"ן שהלשון 'ערב' משמע תיכף אחר הצהריים, וכתב השפת אמת שהרמב"ן יפרש את דברי הגמרא כפי שפירש הצ"ח, שדרשת 'יאוחר דבר' היא משום שכתוב ב' לשונות, לשון בין הערבים ולשון בערב.

ב. יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים וכו'

הקשו התוס', מדוע צריך פסוק להקדים התמיד לפסח הלא הוא דין ידוע בכל התורה שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ותמיד יותר תדיר מפסח. ותירצו, שהיינו סבורים להקדים הפסח לתמיד משום דין עליה השלם כל הקרבנות כולם.

ובמנחת חינוך (מצוה ה אות ו) כתב, שמה שאמרה תורה בפסח יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים, אין הפירוש שבאה התורה לחדש סדר הקרבנות, שקרבן תמיד צריך להיות קודם הפסח, אלא שהתורה קבעה זמן לקרבן פסח, שזמן הפסח הוא לאחר זמן התמיד. שאם זמן התמיד הוא בשש ומחצה, וצריך שיעור שעה להקרבנו, א"כ זמן הפסח הוא בשבע ומחצה. אבל אם הגיע זמן זה ועדיין לא הקריב התמיד מנין לנו שיש להקדים התמיד לפסח, ובסוגיא לעיל (נח). מבואר שגם באופן זה התמיד קודם לפסח.

וביאר על פי מה שכתבו התוס', שכשיש לפניו תמיד ופסח צריך להקדים את התמיד לפסח מדין תדיר קודם, והפסוק יאוחר דבר נצרך רק לענין שלא נלמד מעליה השלם שאין להקריב לאחר התמיד, ולכן לעולם יש להקדים הקרבת התמיד לפסח מדין תדיר קודם.

ג. סלקא דעתך אמינא וכו' אימא נדליק נרות ברישא וכו'

הקשה הצ"ח, מדוע הוצרכה הגמרא לפרש שהיה אמינא היתה מפני הפסוק 'ובהעלות אהרן וגו', הרי גם בלא זה מהי החשיבות שיש בקטורת מנרות, ומדוע היינו סבורים שקטורת תקדום לנרות, וא"כ היה יכול להקדים איזה מהן שירצה, ולזה צריך הפסוק להקדים קטורת לנרות. ותירץ, שכיון שהקטורת קריבה פעמיים בכל יום, ואילו הדלקת הנרות היא רק בערב, לכך הסברא נותנת שקטורת חשובה כתידי כנגד הנרות, ומדוע צריך פסוק להקדים קטורת לנרות, ולכך פירשה הגמרא שהיה הוה אמינא וכו'.

ד. ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין

הערבים אלא קטרת ונרות ופסח וכו'

המשנה למלך (כלי המזבח פ"ו ה"ט) דייק מברייתא זו, שחגיגת י"ד אינה קריבה לאחר התמיד, שאם היתה קריבה היה לברייתא למנות גם אותה בקרבים לאחר התמיד.

ה. ומחוסר כפורים בערב פסח

הקשה השפת אמת, לפי מה שמסיקה הגמרא שאפשר להביא